Силабус дисципліни «Філософія»

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 123 · КОМП'ЮТЕРНА ІНЖЕНЕРІЯ

БАКАЛАВР

120 годин · 4 кредити ЄКТС · 4 змістовних модулі

Загальна інформація про дисципліну

Ідентифікація

Назва: Філософія

Спеціальність: 123 Комп'ютерна інженерія

Освітні програми: Фінанси, банківська справа та страхування в управлінських інформаційних системах і технологіях; Облік і оподаткування в управлінських інформаційних системах і технологіях

Ступінь: Бакалавр

Підсумковий контроль: Залік

120	4	4
Годин	**Кредити ЄКТС**	**Модулі**
загальний обсяг дисципліни	відповідно до стандарту	змістовних блоки курсу

Компетентності та результати навчання

Загальні компетентності

Здатність до аналізу, синтезу та критичного оцінювання інформації у філософському, науковому та соціокультурному контексті: виявлення суттєвих аргументів, порівняння філософських концепцій, формування обґрунтованих висновків і висловлення власної позиції. Уміння самостійно навчатися, планувати роботу та організовувати виконання завдань у визначені строки, зокрема під час підготовки рефератів, есе та аналітичних записок.

Здатність до усної та письмової професійної комунікації: чітко пояснювати філософські поняття, аргументовано відповідати на запитання, оформлювати роздуми, висновки та аналітичні матеріали. Відповідальність, ініціативність та готовність до критичного діалогу під час групових обговорень філософських проблем.

- аналізувати філософські тексти та концепції;
- виділяти головне та узагальнювати результати філософського аналізу;
- планувати власну інтелектуальну діяльність і дотримуватися дедлайнів;
- коректно вести філософську дискусію;
- брати участь у командній роботі під час аналізу проблем.

Фахові компетентності

Розуміння сутності філософії, її предмету, методів і ролі в системі наукового знання. Знання основних філософських напрямів, шкіл та категорій, зокрема в контексті розвитку технологій та інформаційного суспільства.

Здатність застосовувати філософські методи для аналізу явищ науки, техніки, суспільства та культури. Розуміння етичних проблем, що виникають у сфері інформаційних технологій, штучного інтелекту та цифрової трансформації суспільства.

- характеризувати основні філософські епохи та їх ключові ідеї;
- застосовувати онтологічні та гносеологічні поняття до аналізу наукового пізнання;
- аналізувати соціально-філософські концепції сучасного суспільства;
- орієнтуватися в етичних проблемах технологічного розвитку;
- пояснювати вплив цифровізації на людину і суспільство.

Результати навчання

Пояснювати сутність філософських категорій та концепцій: буття, свідомість, пізнання, істина, цінності, суспільство, культура, людина, технологія. Аналізувати основні філософські проблеми в їх зв'язку з науково-технічним прогресом та інформаційним суспільством.

Характеризувати ключові філософські напрями — матеріалізм, ідеалізм, екзистенціалізм, позитивізм, постмодернізм — та застосовувати їх підходи до розв'язання сучасних проблем. Орієнтуватися у філософських аспектах цифрової трансформації, штучного інтелекту та комп'ютерної етики.

- пояснювати зміст базових філософських термінів і категорій;
- аналізувати філософські аргументи та їх логічну структуру;
- визначати ціннісні та етичні засади технологічної діяльності;
- застосовувати методи філософського аналізу до реальних проблем;
- використовувати філософські джерела для формування власної позиції.

МОДУЛЬ 1

Вступ до філософії. Історія філософської думки

Тема 1.1

Філософія як форма духовної культури. Предмет, методи та функції філософії. Філософія і наука, філософія і світогляд. Роль філософії у формуванні критичного мислення фахівця з комп'ютерної інженерії.

Тема 1.2

Антична та середньовічна філософія: космоцентризм, антропоцентризм, теоцентризм. Ідеї Платона, Арістотеля, Фоми Аквінського та їх вплив на розвиток наукового мислення.

Тема 1.3

Філософія Нового часу та Просвітництва. Раціоналізм і емпіризм, філософія Декарта, Локка, Канта, Гегеля. Формування наукового методу та його значення для технічних наук.

Тема 1.4

Сучасна західноєвропейська та українська філософія. Позитивізм, екзистенціалізм, постмодернізм. Філософська думка в Україні: від Сковороди до сучасності.

МОДУЛЬ 2

Онтологія та теорія пізнання

Тема 2.1

Онтологія як вчення про буття. Матерія, простір, час, рух. Проблема реальності у філософії та природознавстві. Буття і мислення: основне питання філософії.

Тема 2.2

Свідомість як філософська проблема. Природа свідомості, несвідоме та надсвідоме. Проблема штучного інтелекту крізь призму філософії свідомості.

Тема 2.3

Теорія пізнання (гносеологія). Чуттєве та раціональне пізнання, пізнавальні методи, проблема істини. Наукове знання та його особливості в епоху інформаційного суспільства.

Тема 2.4

Філософія науки та методологія наукових досліджень. Структура наукового знання, наукові революції (Кун), критичний раціоналізм (Поппер). Специфіка пізнання в технічних науках.

МОДУЛЬ 3

Соціальна філософія та антропологія

Тема 3.1

Філософська антропологія: сутність людини, її місце в природі та суспільстві. Проблема свободи, відповідальності та сенсу життя в умовах технологізованого суспільства.

Тема 3.2

Соціальна філософія: суспільство як система. Структура суспільства, соціальний прогрес, інформаційне суспільство і цифрова трансформація як соціально-філософські феномени.

Тема 3.3

Філософія культури та аксіологія. Цінності, норми та ідеали. Культура і цивілізація. Місце цифрової культури в системі людських цінностей.

Тема 3.4

Філософія глобалізації та сучасні суспільні виклики. Глобальні проблеми людства, екологічна етика, права людини у цифровому просторі, деонтологія та утилітаризм.

МОДУЛЬ 4

Філософія техніки та етика технологій

Тема 4.1

Філософія техніки. Сутність техніки, її місце в людській діяльності. Технодетермінізм і технофобія. Концепції Ортеги-і-Гасета, Хайдеґера, Елюля щодо феномену техніки.

Тема 4.2

Етика в інформаційному суспільстві. Комп'ютерна етика, кіберетика. Приватність даних, інтелектуальна власність, цифрова нерівність. Відповідальність розробника програмного забезпечення.

Тема 4.3

Філософські проблеми штучного інтелекту. Сильний і слабкий ШІ, проблема Тьюринга, свідомість машини. Етичні дилеми автоматизованих систем прийняття рішень.

Розподіл навчального часу — 120 годин

Модуль	Тема	Лекції (год.)	Практичні (год.)	Самостійна робота (год.)
Модуль 1	Тема 1.1 — Філософія як дисципліна	2	2	4
	Тема 1.2 — Антична та середньовічна філософія	2	2	4
	Тема 1.3 — Філософія Нового часу	2	2	4
	Тема 1.4 — Сучасна та українська філософія	2	2	4
Модуль 2	Тема 2.1 — Онтологія	2	2	4
	Тема 2.2 — Свідомість і ШІ	2	2	4
	Тема 2.3 — Гносеологія	2	2	4
	Тема 2.4 — Філософія науки	4	4	4
Модуль 3	Тема 3.1 — Філософська антропологія	2	2	4
	Тема 3.2 — Соціальна філософія	2	2	4
	Тема 3.3 — Аксіологія і культура	2	2	4
	Тема 3.4 — Глобальні проблеми	2	2	4
Модуль 4	Тема 4.1 — Філософія техніки	2	2	4
	Тема 4.2 — Комп'ютерна етика	2	2	4
	Тема 4.3 — Філософія ШІ	2	2	6
Разом		**30**	**30**	**60**

Загальний обсяг: **120 годин = 4 кредити ЄКТС.** Розподіл є орієнтовним і може коригуватися відповідно до специфіки навчального процесу.

Примітки до розподілу часу

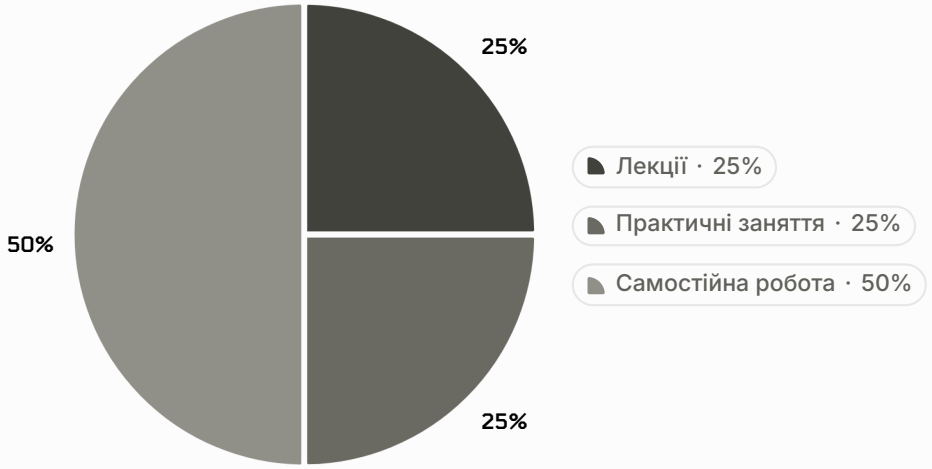

Структура навчального часу

Загальний обсяг — **120 годин (4 кредити ЄКТС)** — розподілено між трьома формами роботи для забезпечення балансу між теорією та практикою.

- **Лекції (30 год.):** подача ключового теоретичного матеріалу
- **Практичні (30 год.):** відпрацювання навичок, семінари, дискусії
- **Самостійна робота (60 год.):** поглиблене вивчення, підготовка завдань

Самостійна робота становить **50% обсягу дисципліни** — студенти навчаються самостійно опрацьовувати філософські тексти та джерела.

Самостійна робота студентів

Опрацювання літератури

Поглиблене вивчення теоретичного матеріалу за підручниками з філософії (Данильян, Дзьобань, Губерський та ін.), першоджерелами (Платон, Кант, Гегель, Хайдеґер), науковими статтями у фахових виданнях. Студент має вміти конспектувати ключові положення, виділяти головні поняття та визначення, порівнювати підходи різних філософів до трактування однієї проблеми, формувати короткі узагальнення за темами курсу.

Робота з інформаційними ресурсами

Опрацювання електронних ресурсів: репозиторіїв університетів, Stanford Encyclopedia of Philosophy (plato.stanford.edu), порталу PhilPapers (philpapers.org), електронної бібліотеки eKhNUIR (ekhnuir.karazin.ua), журналу «Філософія та сучасність». Аналіз наукових статей з тематики філософії техніки та ШІ, пошук актуальної інформації для навчальних завдань. Результат — розвиток навичок роботи з науковими джерелами та формування інформаційної грамотності.

Індивідуальні завдання

Написання філософських есе з актуальних проблем (місце людини в цифровому суспільстві, етика ШІ, свобода і відповідальність у мережевому просторі); аналітичних записок з порівняння філософських концепцій; міні-рефератів за обраною темою. Очікуваний результат — уміння формулювати власну позицію, аргументовано її відстоювати та застосовувати філософський інструментарій до аналізу реальних ситуацій.

Підготовка до занять

Підготовка до семінарів шляхом опрацювання рекомендованих текстів, формулювання питань і власних тез; підготовка до тестувань через вивчення ключових термінів, визначень та філософських концепцій; підготовка до контрольних робіт за кожним змістовним модулем через систематизацію знань та повторення матеріалу. Очікуваний результат — готовність до активної участі в семінарських заняттях та впевнене виконання контрольних завдань.

Форми контролю знань

1

Поточний контроль

Завдання: усні та письмові відповіді, участь у семінарах, тести за темами змістовного модуля. Оцінюються регулярність виконання завдань, якість відповідей і рівень засвоєння матеріалу. Поточний контроль формує накопичувальну оцінку протягом семестру.

2

Проміжний контроль

Самостійна робота — комплексне завдання або есе, яке охоплює теми змістовного модуля (теоретичні питання, аналіз філософського тексту, обґрунтування власної позиції). Оцінюються повнота відповіді, якість аргументації та оригінальність міркувань.

3

Підсумковий контроль — Залік

Залік відповідно до навчального плану. Форма проведення — письмове тестування або усна відповідь. Підсумкова оцінка враховує результати поточного, проміжного та підсумкового контролю відповідно до встановленої шкали: 100-бальна система з переведенням у національну шкалу та ЄКТС.

Методи викладання

Підходи до навчання

Викладання дисципліни «Філософія» поєднує класичні академічні та інтерактивні методи, що забезпечує формування не лише міцної теоретичної бази, а й практичних навичок критичного мислення, необхідних для майбутньої професійної діяльності у сфері комп'ютерної інженерії та інформаційних технологій. Такий підхід сприяє глибшому розумінню ціннісних та етичних вимірів технологічної діяльності.

Лекції

Системне подання теоретичного матеріалу з використанням наочних схем, таблиць і прикладів із сучасної науки та техніки; студенти ведуть конспекти та задають уточнювальні запитання.

Семінари та дискусії

Обговорення філософських текстів і актуальних проблем: ШІ і свідомість, приватність даних, цифрова ідентичність; розвиток критичного мислення та аргументованого викладу думок.

Аналіз першоджерел

Читання та обговорення фрагментів класичних і сучасних філософських текстів; формування навичок роботи з оригінальними джерелами та їх інтерпретації.

Кейс-стаді

Аналіз реальних етичних ситуацій у сфері ІТ: алгоритмічна упередженість, відповідальність розробника, дилеми автоматизованих рішень; пошук обґрунтованих рішень.

Написання есе

Підготовка аналітичних есе та міні-рефератів із філософських проблем технологічного суспільства; розвиток навичок самостійного мислення та аргументації.

Тестування та опитування

Перевірка рівня засвоєння матеріалу після кожної теми; формування навичок чіткого та лаконічного формулювання відповідей на філософські питання.

Самостійне дослідження

Підготовка презентацій та аналітичних матеріалів за обраною темою на перетині філософії та ІТ; розвиток навичок самостійного пошуку та систематизації інформації.

Усі методи спрямовані на формування компетентностей, передбачених освітньо-професійними програмами спеціальності 123 «Комп'ютерна інженерія».

Рекомендована література та ресурси

1. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Філософія : підручник. — 4-те вид., переробл. — Харків : Право, 2023. — 424 с.
2. Данильян О. Г., Дзьобань О. П., Калиновський Ю. Ю. Філософія : навчально-методичний посібник для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. — 2-ге вид., переробл. і допов. — Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2024. — 40 с.
3. Дзьобань О. П. Філософія науки : підручник / ДНУ «Ін-т інформації, безпеки і права НАПрН України». — Київ; Одеса : Фенікс, 2024. — 516 с. — URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/filosofiya_nauki_2024.pdf
4. Губерський Л. В. та ін. Філософія : підручник для студентів нефілософських факультетів. — Київ : КПК ІТП, 2024.
5. Карась А. Виклики сучасної ґлобалізації і філософія // Людина і суспільство: філософські, психологічні та політологічні виміри. Монографія / за ред. проф. Мельника В. П. — Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. — С. 40–183.
6. Дахній А. Нариси історії нової і новітньої філософії. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2022. — 488 с.
7. Рижак Л. В. Філософія : підручник. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2022.
8. Шаров С. (2023). Сучасний стан розвитку штучного інтелекту та напрямки його використання // Науковий вісник. — 2023.
9. Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. — ISSN 2227-6890. — URL: http://aprus.khpi.edu.ua
10. Huang, C., Zhang, Z., Mao B., & Yao X. (2022). An Overview of Artificial Intelligence Ethics. IEEE Transactions on Artificial Intelligence, 1–21. DOI: https://doi.org/10.1109/tai.2022.3194503
11. Johnson, D.G., & Verdicchio, M. (2023). Ethical AI is not about AI. Communications of the ACM, 66(2), 32–34. DOI: https://doi.org/10.1145/3576932
12. Cook, T.B. (2023). Essays on Machine Ethics. The Ohio State University.
13. Журнал «Філософія та сучасність» (електронне видання). — URL: https://economyandsociety.in.ua/
14. Stanford Encyclopedia of Philosophy. — URL: https://plato.stanford.edu/
15. PhilPapers: Online Research in Philosophy. — URL: https://philpapers.org/
16. Офіційний сайт Верховної Ради України. — URL: https://zakon.rada.gov.ua/
17. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. — URL: https://www.kmu.gov.ua/
18. Електронна бібліотека eKhNUIR Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. — URL: https://ekhnuir.karazin.ua/
19. Репозиторій Національного університету «Львівська політехніка». — URL: https://ena.lpnu.ua/
20. Електронна бібліотека НБУВ. — URL: https://www.nbuv.gov.ua/